

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pòli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 9. maja 1860.

Je li boljše z vinjeki gorice rezati ali s škarjami?

Pred nekimi leti so posebne škarje za ters v naših lotmerskih goricah v rabo prišle; take, kakoršne so že nekdanj za drevje bile. Ljudje so jih hvalili, da so jako koristne, da se dosti hitreje in več, kakor z vinjeki ž njimi obreže in se manj na rez potrosi. Mnogi so željno za njimi lovili, ker jim je to dopadlo, da so ž njimi res dosti več opravili kakor z vinjeki. Vincarli so si škarje kupovali, gospôda jih je svojim vinogradnikom dajala in priporočala, in dosti si jih je take škarje omislilo, ki so hiteli ž njimi rezati.

Opravili so res dosti več s škarjami kakor z vinjeki, in lastnikom se je to posebno dobro zdelo, da so hitro in z dosti manjšimi stroški gorice obrezali, kakor prej z vinjeki. Al nekterim posestnikom so se že škarje drugo ali tretje leto začele zamerjavati.

Že pri začetku rabe totih škarij se je v pamet vzelo, da so si ljudje v tri rede stopili:

Delniki v prvem redu so se totih škarij brez vsega pomisla poprijeli in hiteli ž njimi rezati, ne gledé na to, al je dobro ali ne; samo da so le dosti in hitro opravili; posebno mladi ljudje in ženske. Nekteri so toto delo k taki hitrosti spravili, da se je čuditi. Al k časi se je tudi za njimi pokazalo, da hitro in pohitočno delo nič ne velja, in da s škarjami plantavega in gočastega tersa le ne morejo tako lepo in gladko obrezati, kakor z vinjekom. Pri hitri in nemarni rezatbi so rezači pušali dolge čepe in so vole na tersu, kateri so se začeli od zvonkega kraja sušiti in od tod' doli celi ters. Potem je začel ters slab biti in kratko rožje imeti. Gorice so začele na nič iti, zakaj nekterim težakom ali vinarjem je malo na tem ležeče, da bi delo dobro opravili, da le več opravijo in več plače dobé, posebno če še gospodar na to ne gleda. Marsikteri starejši vinar ali boljši rezač, kteremu ni samo za denar, temoč tudi za dobro delo skerb, ima za to poleg škarij tudi vinjek saboj, da tam, kjer ne more tersa s škarjami zadosti stebiti, z vinjekom obreže. Kdor hoče s škarjami vse čisto dobro rezati, ne more hiteti, pa tudi ne obreže več kakor z vinjekom. Ko so lastniki vidili, da s škarjami rezači samo radi vihrajo, tersa ne opravijo dobro in vinogradu kvar delajo, so že mnogi prepovedali s škarjami rezati, in spet z vinjeki režejo. In zato zdaj še samo tisti s škarjami rezati dajo, kateri le na hitro delo in na manjše stroške gledajo.

Delniki v drugem redu pa so premišljevali in po malem za škarjami segali in skušavali ž njimi rezati. Al ker niso mogli tako lahko in lepo tersa ž njimi obrezati, kakor z vinjekom; ker so reznike družgali in kalali, se na dlani ščipali in si stenice delali, kakor venciari pravijo, to je, pod kožo zasedena kerv, — in ker so jih tudi roke od stiskavanja škarij močno bolele in se jim še druge nepravilike primerjale, so se jim škarje zamerile, da so jih na stran djali, pa vinjek v roke vzeli.

Delniki tretjega reda pa so nepravilike in nehasek škarij že od dalječ vidili; zato so pri vinjeku ostali, rekši:

„Vinjek je že star nož, dosti sto let skušen; stari ljudje bi bili že tudi kako drugo šker našli, ako bi boljša bila kakor vinjek.

Nepravilike pri škarjah so tote: Škarij ne zná vsak brusiti; nima brusa za nje; one ščipljejo v dlan in delajo stenice; roka včasi od njih oboli in oteče, da človek drugi dan delati ne more; reznike nekteri kalajo; ters se ne more ž njimi med gačami in v plantah tikoma in gladko obrezati; tudi so dražje kakor vinjeki.

Sperva je vsaki ključar in kovač take škarje delal in ljudem hvalil in priporočal njihovo korist; zdaj pa je skoro vse henjalo. *)

Iz Štajarskega.

Š.

Poduk, kako peso za seme prav obdelovati.

V poslednjih letih so jeli kmetovavci veliko pese sejati, ker so spoznali, kakošna dobrota za gospodarstvo je ta sad; pa za seme še le vse premalo skerbijo. Da premalo semena pridelujejo, se iz tega lahko previdi, ker veliko veliko dnarja vsako leto za seme v tuje kraje gré.

Mislimo, da bo tistim kmetovavcom, ki se s pridelovanjem pese pečajo, gotovo po volji, če jim bolj natanko povemo, kako si dovelj in dobrega pesnega semena pridelati morejo.

Kdor hoče pesnega semena pridelati, ne sme tisti pesi, ki jo misli za seme imeti, perja oberati. Za seme mora pa peso srednje velikosti, ne predebele ne predrobne pušati, tako, ki je gladka, ni votla in objedena, ampak popolnoma izrašena. Skušeni kmetovavci terdijo, da je rumenkasta pesa bolj močnata od rudeče, zato pa tudi svetjejo, da naj se za seme dve tretjini rumene pese, ena pa rudeče, odloči.

Kadar se za seme odbrana pesa koplje, se ji ne smé perje porezati, ampak le odsukati.

Hraniti se mora v jami vatal globoki. Semenska pesa se poklada ena poleg druge na tla s peskom dobro posute, ker posebno je na to gledati, da pride na suho.

Da mraz do pese v jamo ne zaide, se mora pokriti, to se pa tako-le napravi: položijo se namreč čez jamo poprečni drogi ali pa rante; na-nje se dene po potrebi nekoliko otepov (škope) in čez otepe se persti naloži. Če je jama potem še morebiti vendar le premalo pokrita, se zná tudi z listjem pokriti, da zmerzlina do pese ne pride.

Konec zime, ako se ni več hudega mraza bati, se mora jami dušek napraviti, da unanji zrak do pese zahaja, in potem jame kmali kali poganjati.

*) Želeli bi, da bi prečastiti gosp. dopisnik, ki so nam v gospodarskem oziru že marsikaj dobrega naznanili, nam bolj natanko povedali, kakošne škarje so to? Ali so morebiti Kevšove, ki smo jih tudi mi pred kakimi 5 ali 6 leti iz Kremisa dobili in se v Ljubljani v gosp. Božič-evi in Hoinig-ovi štacuni na prodaj dobivajo. Če so te, ki jih pa naši Vipavci zelo hvalijo, utegne biti, da so le od nevajenih ključarjev in kovačev ponarejene. Če pa niso Kevšove, bi bilo prav, da bi štajarski vinorejci te poskusili, morebiti jim bojo te bolj všeč.

Po minuli zimi, ko jame že gorkeje prihajati, se semenska pesa iz jame pobere, ter se že v jeseni prekopano in ne vnovič pognojeno gredo po vatlu saksebi posadi. Sadi naj se pesa vselej na tak kraj, ki ga jutranje in opoldanje solnce obseva, če le ni preveč vetrom podveržen.

Ker bi pa vendar le utegnil še pozneje kak mraz pritisniti, naj se med posajeno peso precej listja potrese, katero se mora pa pozneje zopet pazljivo preč spraviti.

Ko je pesa že četert vatla dolge kalí pognala, se okoplje in s količi po 3 vatte dolgimi previdi. Če so stebila že tako visoke kakor količi, se privežejo, odrastki ali mladike pa ne, da se bolj razrasti morejo.

Če je zernje (seme) že precej godno, že tako namreč, da bo v kakih 3 ali 4 nedeljah popolnoma zrelo, se morajo veliki odrastki in vejice za celo pest od verha doli porezati; po tem bo seme lepo rastlo in čversto.

Kadar je pesa dozorela, se najpred tiste stebila in mladike porežejo, ki so najbolj zrele, in se v šopkih narobe na količe obesijo, dokler so popolnoma suhe. Seme pa, ki ni popolnoma zrelo, se ne smé naberati. Da se pozrezovanje in naberanje semena mora skerbno opravljati, vsak gospodar sam vé.

Po takem obdelovanji se od ene same pese za polovico več semena pridela.

Kjer je sloga, blagor tam prebiva.

Naša ljuba Avstrija je zložena iz več narodov; med njimi najimenitnejši narodi so: Slovani, Nemci, Madjari in Lahi. Vsi ti narodi imajo med seboj biti kot udje enega telesa, otroci ene matere, saj vsem je eni cesar kuče gazda — vsem je Avstrija njih mati. Vsak pa zna, da se otroci ene hiše imajo med seboj ljubiti, eden drugemu pomagati, in seboj v slogi živeti. Kjer se družina tako zadržava, tam se hišni gospodar mora srečen imenovati; tam blagor prebiva, tam je mir. Kjer pa ljubezni in sloge med družino ni, je vse zastoj. Hišni gospodar more najmodrejše postave družini dajati, jo svariti in z dobrim izgledom izgled biti, pa vendar vse ne bo veliko pomagalo. Na videz se bode morebiti marsikter pošteno obnašal, posebno če ga gospodar vidi; kakor berž pa ta svoje pete odmakne, je že vse narobe. Posebno hudo pa je, ako je gospodar kakemu sebičnemu podložniku, kateremu le za lastni blagor serce kuca, izpolnjenje svojih postav izročil, — on je izročil mački špeh varovati. Takošni ljudje, ki sami sebe preveč ljubijo, in mislijo, da „propter meum ego nihil aliud existit“, občno koristne zapovedi največkrat v svoj prid obračajo, in le po svojih termah razlagajo, in ne gledajo veliko na to, ako se njih sohlapcom prav godi ali ne. Takošni ljudje se tudi radi v ovčje oblačila ogrinjajo, čeravno znotraj volčje serce imajo. Svojemu gospodarju se laskajo, in za blagor družine se prav unete in verne skazujejo; gospodar njih vernost hvali in jih visoko čisla, — al ko bi slišal večkrat prepír, kletve in grajanja, ki jih hlapci zavolj neumnega ravnanja svojega sohlapca očitujejo, gotovo bi si mislil: ta človek je sovražnik moje hiše in moje družine, s tem proč, ali saj odvezel bom mu oblast, da svojih sohlapcov gnjel ne bo. — Prav, prav mu se godi, bo vsaki rekel na pametno tako gospodarjevo ravnanje! Saj ni vreden, da poštenega gospodarja služi, kateri svoje sodruge podkopuje, zakaj kjer je mir, sloga, ljubezen, le tam je blagor domá.

Kar veljá od hiše posamesnih gospodarjev, to se tudi more reči od celih narodov, kateri so pod eno krono, pod enim žezlom. Vsi narodi imajo pod solncom ene naravne — pravice, vsi so bratje med seboj, in so ena velika družina. Ta velika družina pa je več deželnim poglavarjem podložna. Ako se tedaj primeri, da več različnih narodov pod krilo enega visokega poglavarja pride, ali se sme med njimi kak razloček delati? Ali se sme reči: jaz sem Cefov, jaz

Apolov, jaz pa Pavlov? Bog nas vari teh razločkov! Ne mislim pa s tem reči, da Nemeč ne bi smel reči: jaz sem Nemeč ali pa Madjar: jaz sem Madjar itd.; naj vsacemu narodu svoj narodni ponos ostane, zakaj tako je prav pred Bogom in pred ljudmi. Prepovej narodu s svojo narodnostjo se ponošati in za nje ponos skerbeti, prepovedal si narodu biti narod. Ampak jaz mislim, da nobeden, kadar se s svojo narodnostjo ponaša, drugih zametavati in zaničevati ne sme. In kdor tako ne misli, ni pravi otrok svojega očeta, on ni pravi hlapec svojega gospodarja, ta je nasprotnik domačega blagra, pri nas bi se pa slobodno reklo, ta je puhli in beršljivi Avstrijan.

Kaj bi nam rekli drugi narodi, ki so nas v omiki prehiteli, ako bi jim mi zavoljo njih napredovanja nevošljivi bili, da, celó njih obrekovali? Kaj drugega, kakor da smo neprijatli človeštva in njegove kulture. Kdor pa je človeštva in njegovega napredovanja neprijatel, ta ni vreden, da se človek imenuje, ker zapoved naravska, katero vsako otroče zná, vsem enako pravi, „kar ti hočeš, da bi drugi tebi ne storili, tega tudi ti drugim ne stori“. Ker bi tedaj gotove graje vredni bili, ako bi omiki tujih narodov se zoperstavljali, in jo obrekovali; kaj pa bomo mi Slovenci rekli od tistih naših nasprotnikov, katerim je vsaka pest napredovanja v naši kulturi tern v peti? — vsako pravično terjanje, panslavizem? Kaj drugo neprijatli so človeštva, neprijatli so miru in domačega blagra, — niso ljudje.

Dovelj smo se že večkrat prepričali, koliko je pri sercu nekterim našim sosedom blagor slovanskega naroda. Povestnica vseh časov nam to najbolj razjasnuje, zato poje učeni Krempl v svoji dogodivšini štajarske zemlje:

Kak svoj porop razmesari
Divja zver si z groznostjo,
Tak so Nemci in Madjari
Nam razderli našostvo.

Ne zamerite mi, ljubi bratje Madjari, da sem vaš sari greh tukaj opomnil; saj vem, da ste svojo zмотo spoznali in ste svojim sosedom Slovanom serčno in prijateljsko v roko segnili. Kar je bilo, ni več; hvala Bogu!

Al lani smo od druge strani vidili, kako je nekte slovanska zarja precej začela peči, bolj kot najžarkejšje poldnevno solnce. — Ko so svitli Cesar svojim nemškim narodom 8. avgusta ravno v tisto rano, ktera jih je že dolgo časa zló bolela, olja vlili; — kot vihar so se vzdignili nekteri, in so jeli krohotati zoper ta ukaz. Vse smeti so vkup pograbljali, in so je v nekterih nemških časnikih svojim bravcom razposlali. Celó Laibacher in Triester Ztg. ste se prederznile zoper cesarski ukaz z glavo kimati. Za res se ni toliko čuditi, ako nam tuja kri nasprotuje, al veliko več jeze je vredno, kadar iz domačih gajev listje neče gnojiti svoje zemlje, ampak še si prizadeva nje sok izpiti, in jo nerodovitno storiti! Kaj je mar temu največ vzrok? Nič drugo, kakor neumna misel vladi se s tem prikupiti. Zato vse prezirajo, na vsako domorodno reč imajo kaj pregovoriti, — da, zlo v cesarske postave se gujetejo, in nje po svojih termah razlagajo, kakor da bi cesarska postava ne bila razumljiva in bi potrebovala komentarov, ali pa da je z egiptovskimi hieroglifi naznamovana, katerih vsaki ne razume. Za tako vernost visoka vlada piškovega boba ne dá, in tudi take ne more in dati ne sme, ker je nasprotna občni koristi.

To vse dobro vejo takošne prebrisane — ali da bolje rečem — zbrisane glavice; za to so svoj plajš po vetru obrnili, in so rekli, „da še slovenski jezik ni tak zrel, da bi se narod v njem izobraževati mogel“. Da, da, slovenski jezik ni še dovelj dozorel, da bi se narod v njem mogel izobraževati? Ta je prava; zadeli ste jo; nas tožite, sami sebe pa obsodujete; saj sem že pred opomnil, kaj o teh zadevah slovanska povest vseh časov govori, zato le tiho s tem! Ako pa bode slovanstvo po vaši skerbi v omiki napredovalo, gotovo naš jezik še za 200 let ne bo dovelj otesan,